

ТАҚРИЗИ

муқарризи холис, доктори илмҳои таърих, дотсент Алимов Давлаталӣ Халилович ба рисолаи диссертатсионии унвонҷӯии кафедраи таърихи халқи тоҷики Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав” Мирзоев Ғолибшо Шарифович дар мавзӯи «Ғаъолияти “биступанҷазориён” ва бригадаҳои сарпараст дар Тоҷикистон (солҳои 1929-1941)». – Душанбе. – 163 саҳ.

Дар таърихи сохтмони сотсиалистӣ дар Тоҷикистон ҷои намоёнро “биступанҷазориён” ва бригадаҳои сарпараст – гурӯҳҳои пешрафтаи синфи коргари Русия ишғол мекунад. Ҳизби Коммунистии Иттиҳоди Шуравӣ ва Ҳукумати Шӯравӣ аз вазифаҳои баргараф намудани қафомонии иқтисодӣ ва тараккиётиниравчи тамоми хоҷагии халқи ҷумҳурӣ баромада, барои тезондани тараккиёти колхозҳо ва таракқӣ додани обёрӣ ва заминкушоӣ дар Тоҷикистон ҷораҳои зарурӣ андешиданд.

Дар ин асос муаллифи рисола таъкид мекунад, ки барои татбиқи сохтмони обёркунӣ ва рушди кишоварзӣ дар Тоҷикистон шароити мусоиди табиӣ, алалхусус фаровонии об, офтоб, захираҳои меҳнатӣ мавҷуд буданд. Аммо халқи тоҷик дар он солҳои душвор танҳо бидуни кӯмаки беруна ин вазифаи душвортаринро халқ карда наметавонист. Барои ҷумҳурӣ шумораи зиёди техника, коргарон, мутахассисон ва одамони босавод лозим буданд.

Диссертант ибраз менамояд, ки баробари таъсиси давлати шуравӣ, сохтмони саноатӣ ва роҳсозӣ, дигаргунсозии соҳаи кишоварзӣ, сохтмони иншооти обёрӣ ва азхудкунии заминҳо дар Тоҷикистон оғоз ёфт, ки ин андешидани ҷораҳои қатъии бузургро талаб мекард. Дар мадди аввал татбиқи коллективонии хоҷагии кишлоқи ҷумҳурӣ ва ташкили системаи колхозӣ меистод. Коллективонӣ марҳилаи табиӣ ва ногузирни сохтмони сотсиалистӣ буд. Бе коллективонӣ ҳалли мушкилоти дигар соҳаҳои хоҷагии халқ ғайриимкон буд.

Омӯзиш ва пажӯҳиши масъалаҳои марбут ба ғаъолияти биступанҷазориён ва бригадаҳои сарпараст, ки дар адабиёти илмӣ

инъикос ёфтаанд, бо мушкилоти саноаткунонӣ, тағйироти кишоварзӣ ва тарбияи кадрҳои миллии Тоҷикистон алоқамандии зич доранд. Дар ҷумҳурии мо ин ихтиёриён кори самаранокро барои расонидани кӯмаки бародарона ба тоҷикон дар шароити душвортарини давраи гузариш оғоз карданд.

Ба навиштаи диссертант биступанҷазориён дар бунёди колхозу совхозҳо, иттиҳодияҳои гурӯҳӣ, ташкили чорабиниҳои фарҳангии маърифатӣ дар деҳот ва ҷалби оммаи деҳқонон ба истехсолоти ҷамъиятӣ ва чорабиниҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ фаъолона ширкат варзиданд. Фиристодагони Федератсияи Русия ба меҳнаткашон дар ташкилотҳои ҳизби коммунистиву шӯроӣ ва хоҷагӣ дар мустаҳкам намудани хоҷагиҳои сусти ва интизоми меҳнат кӯмак расонданд.

Диссертант менигорад, ки биступанҷазориён дар байни аҳолии қишлоқ қорҳои оммавӣ-сиёсӣ ва маданӣ-равшаннамоӣ бурда, ба фаъолони колхозҳо дар бобати ба тартиб даровардани ҳисобу китоби моликият, ёрӣ расондан дар дуруст тақсим кардани қувваи қорӣ ва ҳамчун ташкилотчиёни мусобиқаи сотсиалистӣ баромад карданд.

Ба ақидаи диссертант, омӯзиши комил ва ҳаматарафаи фаъолияти биступанҷазориён ва саҳми онҳо дар амалӣ сохтани се барномаи муҳташами давлати шӯравӣ - саноатикунонии мамлакат, коллективонии хоҷагии қишлоқ ва инқилоби маданӣ дар Тоҷикистон, ки то имрӯз ба таври зарурӣ омӯхта нашудааст, барои боз ҳам васеътар инъикос намудани таърихи замони шӯравии Тоҷикистон аз аҳамият холӣ нест.

Аҳамияти илмии диссертатсия дар он аст, ки сарчашмаҳои бешумор ва натиҷаҳои таҳқиқоти бунёдии муаллифони ватаниву хориҷӣ ба гардиши илмӣ ворид карда шудаанд, инчунин рисолаи мазкур дар асоси омӯзиш ва таҳлили маводи бойгонии ҳизбӣ ва давлатии ҷумҳурӣ, дастовардҳои таърихнигорӣ ва ёддоштҳои иштирокчиёни сохтмони колхозӣ дар Тоҷикистон анҷом дода шудааст.

Дар таърихнигории Тоҷикистон ин мавзӯ қисман ва дар бобҳои алоҳида ҳангоми инъикоси масъалаи коллективонии хоҷагии қишлоқ баррасӣ шудааст, аз ҷумла дар асарҳои бунёди ва маҷмуаҳо, асарҳои инфиродӣ ва мақолаҳои илмӣ.

Дар солҳои 1960-80-ум дар таърихнигории Тоҷикистони Шӯравӣ як қатор асарҳои дастаҷамъӣ ва монографияҳои инфиродӣ оид ба коллективонии хоҷагии қишлоқ ва сохтмони колхозӣ, масъалаҳои сохтмони ирригатсионӣ дар Тоҷикистон пайдо шуданд.

Дар доираи баёни мавзӯот дар ин асарҳо фаъолияти бригадаҳои сарпараст ва биступанҷазориён дар Тоҷикистон қисман инъикос ёфтаанд. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ба истиснои асари А.Русаков, ҳамаи муаллифони дигар масъалаи мазкурро дар ҷараёни фарогирии мавзӯҳои асосии худ ва ба андозаи нопурра баррасӣ кардаанд. Танҳо А. Русаков дар асоси таҳлили далелҳои мушаххас ҷанбаи муҳими кори коргарон - биступанҷазориёни Русияро, ки дар Осиёи Миёна, аз ҷумла дар Тоҷикистон, дар самти ҷорӣ намудани низоми нави муносибатҳои истеҳсолии сотсиалистӣ, ташкили иттифоқи синфи коргар ва деҳқонони тоҷик анҷом дода буданд, мухтасар баён кардааст. Қарори Пленуми ноябрии (1929) Комитети Марказии ҳизби коммунистӣ дар бораи зарурати фиристодани биступанҷазориён - коргарони Русия ба Осиёи Миёна бори аввал дар китоби «Таърихи коллективонии хоҷагии қишлоқ ва таъсиси низоми колхозӣ дар Тоҷикистон» қайд карда шудааст.

Саҳми муҳаққиқ Р.А. Абулҳаев дар соҳаи сохтмони хоҷагии об дар маҷмӯъ, алалхусус дар водии Вахш, сазовори тавачҷӯҳ аст. Олим дар тадқиқоти худ маҷмӯи масъалаҳои марбут ба обёрии ин водиро омӯхта, масъалаҳои кӯмаки коргарони Русия, аз ҷумла биступанҷазориёнро ба мардуми тоҷик дар татбиқи барномаи ҳизб ҳангоми сохтмони Вахшстрой баррасӣ ва воқеъбинона нишон медиҳад.

Муаллиф аз он ҷиҳат ҳақ аст, ки қувваи асоси системаи обёрии Вахш дар ибтидои солҳои сиюм аз кормандони муҳандисии техникӣ иборат буд, ки аз минтақаҳои марказии кишвар, пеш аз ҳама аз Федератсияи Россия ба сохтмон омадаанд. Маълумоти муҳим дар бораи лоиҳаи обёрии водии Вахш дар асарҳои Қосимов А., Ҳамроев М. низ ҷой дорад.

Аз ин ҷиҳат унвонҷӯ Мирзоев Голибшо Шарифович мавзӯи муҳим, актуалӣ ва арзишмандро барои таърихи халқи тоҷик ба ҳайси рисолаи илмӣ бо унвони “Биступанҷазориён” ва бригадаҳои сарпараст дар Тоҷикистон (солҳои 1929-1941)” - ро интиҳоб кардааст.

Мубрамияти мавзӯ дар он низ зоҳир мегардад, ки омӯзиши таҷрибаи замони гузашта дар татбиқи нақшаҳои имрӯзаи Ҳукумати Тоҷикистон метавонанд чун таҷрибаи таърихӣ кӯмак намоянд. Дар шароити татбиқи чаҳор ҳадафи стратегияи кишвар, ба инобат гирифтани таҷрибаи замони индустрикунонӣ ва коллективонии хоҷагии халқи мамлакат, ба андешаи мо, хеле муфид хоҳад буд. Тавре Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми хеш ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон моҳи декабри соли 2021 зикр намуданд, “сохтору мақомоти дахлдорро зарур аст, ки стратегияву барномаҳои соҳавиро пурра татбиқ намуда, доир ба рушди тухмипарварӣ, баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳо, зиёд кардани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ, таъмин намудани рушди саноати коркард ва хӯрокворӣ, инчунин, тақвияти иқтисоди содиротии кишвар тадбирҳои саривақтӣ андешанд”.

Дар муқаддима унвонҷӯ мубрамияти мавзӯи таҳқиқшаванда, сатҳи омӯзиш ва таҳқиқотро аз тарафи муҳаққиқон ва шахсиятҳои алоҳида, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, объекти таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологияи рисола, манбаъҳои асосии таҳқиқот, навгонии илмии он, нуқтаҳои асосиаш ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ ва

амалии рисола ва тавсиби натиҷаҳои тадқиқоти ҳешро мушаххас баён намудааст.

Навгонии илмии тадқиқоти мазкур аз он иборат аст, бори нахуст дар даврони соҳибистиклолӣ раванди ба Тоҷикистон омадан ва ҷобачокунии “биступанҷазориён” ва бригадаҳои сарпараст нишон дода шуда, саҳми онҳо дар рушди саноати кишвар муайян карда мешавад. Инчунин, нақши “биступанҷазориён” дар рушди соҳаи аграрии Тоҷикистон инъикос ёфтааст.

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки маводи гуногунмазмунӣ таҳлилӣ, хулосаҳои илмӣ ва тавсияҳое, ки дар он оварда шудаанд, то андозае масъалаҳои таърихи “биступанҷазориён” ва бригадаҳои сарпарастро инъикос менамоянд. Натиҷаҳои таҳқиқотро дар таҳияи рисолаҳо, монографияҳо, китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои таърих ва муаррихон, инчунин курсҳои махсус ва мақолаҳои илмӣ оид ба масъалаҳои мубрами таърихи “биступанҷазориён” ва бригадаҳои сарпараст истифода бурдан мумкин аст.

Муҳимтарин дастовардҳои илмӣ-таҳқиқоти унвонҷӯ Мирзоев Ғ.Ш. дар ин рисола ҷамъбасти хулосавии ҳар як зерфаъли он мебошад, ки ҷолиб ва мавриди таъкиди махсус аст. Ин ҷиҳати нигориши он аз ҷустуҷӯӣҳои илмӣ, мустақилияти фикрӣ ва навоварию навгӯии муаллиф дарак медиҳад. Мазмун ва муҳтавои дохили рисола бо мавзуоти бобҳо ва зерфаълҳо тарҳрезӣ шуда ва рӯйхати адабиёт пурра мувофиқат менамоянд.

Дар қатори ин ҳама муваффақият ва дастовардҳои хуби илмӣ дар рисола баъзе камбудӣҳои ҷузъӣ ҷой доранд, ки ислоҳи онҳо қимати онро меафзояд:

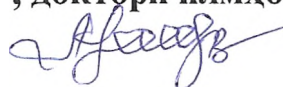
1. Дар баъзе саҳифаҳои рисолаи илмӣ дастгоҳҳои илмӣ таҷдиди назар меҳаҳад.
2. Муаллиф бештар ба таҳқиқотҳои олимони хориҷӣ таъя намудааст.
3. Дар баъзе саҳифаҳои рисолаи илмӣ хатогиҳои имлоӣ ҷой доранд.

Дар маҷмуъ эродҳои номбаргардида ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири манфӣ нарасонида, арзиши илмии онро коста намегардонанд.

Хулоса, диссертатсияи Мирзоев Голибшо Шарифович бо унвони «"Биступанҷазориён" ва бригадаҳои сарпараст дар Тоҷикистон (солҳои 1929-1941)» ба талаботи банди 31-37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори шарафноб гардидан ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.02 – таърихни ватанӣ мебошад.

Тақриз ба талаботи банди 62-и Низомномаи Шӯроҳои диссертатсионӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст ва талабот бандҳои 74-77, 79-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Мудири кафедраи таърихи умумӣ ва фарҳангшиносии Муассисаи давлатии таълимӣ "Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав", доктори илмҳои таърих, профессор:

Алимов Давлаталӣ Халилович

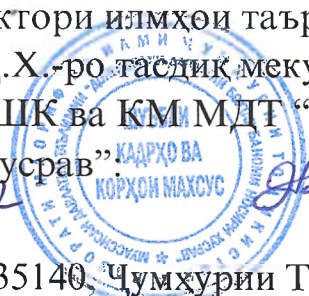
Имзои доктори илмҳои таърих, профессор

Алимов Д.Х.ро тасдиқ мекунам:

Сардори ШК ва КМ МДТ "ДДБ ба номи

Носири Хусрав"

18.04.22

Шукурзод Чамшед Абдуалим

Суроға: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Бохтар, кӯчаи Айнӣ 67,
МДТ "ДДБ ба номи Носири Хусрав",
тел.: (83222) 2-54-81, (83222) 2-22-53
<http://www.btsu.tj>, E-mail: ktsu78@mail.ru